

אשר שנה ה'

The Prohibition of Raising a Stele (Matzeva)

זכרון עולם לחטופים שגרצחו בדם קר. השם יקום דמם

דמעות משפחותיהם ומשפחת כל בית ישראל תישמע במרום ותעורר רחמי שמים על עמו ועל ארצו

(1) דברים טז, יח-כב

יח) שפטים ושטרות תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק: (יט) לא תטה משפט לא תפיר פנים ולא תקח שחד פי השחד ועור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים: (כ) צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך: (כא) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך: (כב) ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלהיך:

(2) בראשית כח, יח-כב

יח) וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה: (יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לזו שם העיר לראשונה: (כ) וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש: (כא) ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים: (כב) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר תתן לי עשה אעשה ונצח לך:

(3) בראשית לא, יג

י) והיה בעת יחס הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על הצאן עקדים וקדים וקדים: (יא) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני: (יב) ויאמר שא נא עיניך וראה כל העתדים העלים על הצאן עקדים וקדים וקדים כי ראיתי את כל אשר לבן עשה לך: (יג) אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך:

(4) בראשית לא, מה

ויקח יעקב אבן וירימה מצבה:

(5) בראשית לה, יד

ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן:

(6) בראשית לה, כ

ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל עד היום:

(7) שמות כד, ד

ויכתוב משה את כל דברי ה' וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל:

(8) ויקרא כו:א

לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה כי אני ה' אלהיכם:

(9) דברים יב:לא

לא תעשה כן לה' אלהיך כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם כי גם את בנייהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם:

(10) שמ"ב יג:טו

וישנאך אמנון שנאה גדולה מאד בי גדולה השנאה אשר שנאה מאהבה אשר אהבה ויאמר לה אמנון קומי לבי:

(11) מלאכי א, ב-ג

(ב) אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב: (ג) ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר:

(12) מלאכי ג, ו

כי אני ה' לא שניתו ואתם בני יעקב לא כליתם:

(13) שמ"א טו:כט

וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם:

(14) שמ"א טו, י-יא

ויהי דבר ה' אל שמואל לאמר:

נחמתו כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים ויחד לשמואל ויזעק אל ה' כל הלילה:

(15) שמ"א טו, כו

ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל:

(16) ספרי דברים פרשת שופטים פסקא קמו

ולא תקים לך מצבה, אין לי אלא מצבה עבודה זרה מנין ודין הוא ומה מצבה שאהובה לאבות שנואה לבנים עבודה זרה ששנואה לאבות דין הוא שתהא שנואה לבנים

(17) מדרש תנאים דברים ט"ז:כ"א

ולא תקים לך מצ' אין לי אלא מצבה ע"ז מניין דין הוא ומה מצבה שאהובה לאבות שנואה לבנים ע"ז ששנואה לאבות אינו דין ששנואה לבנים.

ד"א ולא תקים לך מצ' שומע אני אף לא על קבר אביו ואמו ת"ל אשר שנא ה' אלה' נאמר כאן שנא ונאמר להלן שנא מה להלן בע"ז הכת' מדבר אף כאן בע"ז הכת' מדבר:

(18) ירושלמי עבודה זרה ד:ד

אמר רבי יוחנן. מצבה כל שהיא יחידית. מזבח כל שאבניו מרובות. חזקיה אמר. מצבה פיון שנופגמה ביטלה. מזבח צריך לפגם כל אבן ואבן.

19) רש"י דברים ט"ז:כ"ב

אשר שנה מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנה כי חק היתה לכנענים. ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוה אילו חוק לעבודה זרה.

20) רשב"ם דברים ט"ז:כ"ב

ולאתקיים לך מצבה - לשמים, להקטיר בשעת איסור הבמות, מאחר שיהיה לך מזבח קבוע לאחר ירושה, כדכתיב: לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום וגו' (דברים י"ב:ח') - להקריב בכל מקום, וכדכתיב בדברי הימים: אך הבמות לא סרו (דברי הימים ב' ל"ג) - ומפרש שם לא היו מקטירים כי אם ל"י (דברי הימים ב' ל"ג:ז').

21) ר' יוסף בכור שור דברים ט"ז:כ"ב

אשר שנה ה' אלהיך - כלומר: לשם עבודה זרה שהקב"ה שונא, וכן לשם במה - להקריב משנאסרו הבמות, שמאותה שעה שנאם (ספרי דברים ט"ז:כ"ב). אבל אם העמיד מציבה על קבורת המת לכבוד, כמו שעשה יעקב לרחל, ולהזכיר שמו כמו שעשה אבשלום, שהעמיד מצבה בחייו, וקראה יד אבשלום, ולזכרון דברים כמו שעשו בני גד ובני ראובן על הירדן - מותר.

22) אבן עזרא דברים ט"ז:כ"ב

ולא תקים לך מצבה - לעבודה זרה. והעד: אשר שנה. רק מצבה שלא לעבודה זרה אינה אסורה, והעד הנאמן: בפרשת וישלח יעקב.

23) טור הפירוש הארוך דברים ט"ז:כ"ב

ולאתקיים לך מצבה - פרש"י אפי' לשמים מפני שהיתה חוק לכנענים. וכת' הרמב"ן וא"כ יאסור גם המזבח שגם הוא חוק להם כדכתי' ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם ואולי נאמר שהחזיקו הכנענים במצבה ולא היה בית ע"ז שלא היה בה מצבה להקטיר עליה אבל במזבח' היו במקצתן להקריב גם בהן. והנרא' בעיני כי הכנענים עושיין בכל בתי אלהיהם מזבח להקריב עליו הקרבנות ואבן גדולה מוצבת על פתח הבית לעמוד עליה הכומרין ואילן נטוע חוצה לה לאשר דרך הבאים שם וגם היום האומה עוש' כן והשם שונא כל מעשיהם ואסר המצבה והאשרה ולא השאיר רק המזבח שהוא צורך הקרבנות אשר הוא צוה אבל בימי יעקב לא נאמר עדיין ובחוקותיהם לא תלכו ולכך היה משתמש במצבה לשם שמים ומה שכתוב ופסל ומצבה לא תקימו לכן מיירי בפסל ומצבה להושיב הפסל על המצבה לע"ז כי שם מדבר בענין ע"ז ואמר ואבן משכית לא תתנו בארצ' להשתחוות עליה אפי' לשמים מפני שנראה כעובד למשכיות ההם או בטעם האשרה כי היה מחוקות העמים:

24) ר' אברהם בן הרמב"ם בראשית כ"ח:ח

מה שאמר וישם אתה מצבה אין טעמו כי הקים מצבה מן אותה האבן היחידה אשר שם מראשותיו אלא טעמו כי הקים מצבה מכמה אבנים מאבני המקום ואותה האבן אשר שם מראשותיו [היא האבן המיוחדת] במצבה אשר רמז אליה (אל אותה האבן) במאמרו [והאבן הזאת אשר שמת מצבה] ותכליתה ושאר האבנים (רק) להשלמת המצבה; והקמת המצבה ויציקת השמן על ראשה דרך עבודה ידועה באותו הזמן והתמידו בעשייתה ולא היתה אסורה (לעשות) לו יתעלה עד שאסרה אותה התורה ויתכן כי יעקב ע"ה הוא שהתחיל בעבודה זרה.

25) רמב"ן בראשית כ"ח:ח

וישם אותה מצבה - כבר פרשו רבותינו ההפרש שבין המצבה למזבח, שהמצבה אבן אחת והמזבח אבנים הרבה. ונראה עוד שהמצבה תעשה לנסך עליה נסך יין וליצוק עליה שמן, לא לעולה ולא לזבח, והמזבח, להעלות עליו עולות ושלמים. ובבאם לארץ נאסרה המצבה, מפני ששמו אותה הכנענים להם לחק יותר מן המזבחות, אף על פי שכתוב בהם: את מזבחותיהם תתו. או שלא רצה לאסור הכל, והשאיר המזבח שראוי לנסך ולקרבנות.

26) רמב"ם עבודה זרה וחוקות הגוים ו:

מצבה שאסרה תורה היא בניין שיהיו הכל מתקבצין אצלה, ואפילו לעבוד את י"י, שכן היה דרך עבודה זרה, שנאמר ולא תקים לך מצבה אשר שנה י"י אלהיך. וכל המקים מצבה, לוקה: